

Մանգուսի Եփեմար սէ-
նէտէ 300 Նիւսիսէ ի թիւա-
րը յաւ, զը յմէթի իսթան-
պոլ իշին 2 իրա օլտուղու
կիպի թաղարար իշին տա-
նի սէնէտէ 300 Նիւսիսէ
վերիւնէրէ, վէ բօսթաբա-
րասը տա իշինտէ օլտարա-
օն իքի սիմ մէճիտիյէ տիրո
Նիւսիսէսի 40 ար բարա-
նա սաթըլմագտա տիրո :

Մանգուսի Եփեմար

Մ Ի Ի Ն Ա Տ Ի Ի

ՈՒՄ ՈՒՐ ՈՒ ԲՕԼԻԹ Ի ԳԵԼՅԵ ՎԵ ՄԵՎԱՏՏԸ Ս ԱԾԻՐԷ

Իլանսիթն պէճէր սաթըրը
Կինճի տէֆա3, 2ինճի տէ-
ֆա 2, 3 վէ ճիւ վէ սայիր
տէֆարար իշին ԿԿ վէ ի-
լան սթրաբանա գօնուլմա-
նան իլանսի սաթըրը 3 զԿ
Մէթը ուսվէ սայիրէ Գա-
լաթատա Բլնճէնպիս բա-
ղարընտա վազը Կ 41 Եթ-
սի իլանսիտա Կարապետ Ս-
փանսեան իսմիկէ Կ 50
տէրիլէճէ տիրո :

ՏԱԽԻԼԻՑԷ

Բօսթիօրիչատան վազըլթ զաղէթա-
սընա մախսուս թէլէկրաֆ տըր :
Թէմուղուն (յուլիսին) օն իքինճի
բաղար իրթէսի կիւնիւ Գօճ վէ Պիբէս
վէ Պրաթօթօղիք, վէ Բէնգեալօլիք
վէ Վասօնիք նէվաճիսինտէն ալթը պին-
տէն միւթէճալիլ Էշգըբանըն դանէթ
սարալ, վէ միլուրի նագապիլ օլան մէ-
վագիլտէ եարաթըլարը իսթիճիքեամա-
թէն քեաթֆէսի պիրինճի հիւճուստա
ասաքլրի յաճանէ թաթաֆընտան զապթ
վէ Մէտուն գալէասընըն եարաթ սաաթ
էօթէ թարաֆընա գատար թաադիպ ի-
տիլմիշ, վէ պու մուճարէպէտէ Էշգը-
եաթան իւշ նամտար գարտան վէ իքի
եիւղ իւշ նէֆէր թէլէլէնմիշ, վէ եիւղ
սէքսէն պէշ նէֆէր մէճրուճարը պու-
լունմուշ տուր : Ասաքլրի նիգամիկէ
վէ մուալինէտէն օն պէշ շէհիտ վէ
գըրգ պէշ մէճրուճ իւշ մուճարէպէտէ
իսթամ վերիլմիշ : Պու կիւն եարըն
միւթէմէլ պիր սուրէթլէ մուճաճէմէ
օլունաճաղընը, վէ Աճմէտ Համիթ բա-
շա հաղըթիլէրին Եփօթրատան Բօս-
թիօրիչանա կէլտիքլէրին Գարատաղ
պէյի իշինթիլի անտէ, քէմալի սիւ-
րաթիւ 21 թիւիւ 1111 Էշգըբ
թէտապիր իճրա իւշ, Հէրսէքէ ալ-
տէթ իսիպ իթմէտիլի պիլինէմէթօր :
Յիլ 13 թէմուղ

—Յուլիս 20 թարիլիլյէ Պէլլրատ-
տան Սթանտարա նամ ինկիլզ զաղէ-
թաթընա քէշլտէ գըլընան պիր թէ-
լէկրաֆա կէօրէ, Սըրպ ասաքլրի իքի
ճէսիմ ֆըրդաեա թագսիմ օլունմուշ
տուր :

Պիրինճի եանի շարգ ֆըրդաեա պաշ
գօմանտանըլը ժէնէրալ 2էրնանէֆէ,
վէ իքինճի գօմանտանըլը միլուլայ Լի-
էշաննէն, վէ իքինճի եանի զարպ ֆըր-
դաեա պաշ գօմանտանըլը ժէնէրալ
Օլմիթիլէ, վէ իքինճի գօմանտանըլը
ժէնէրալ ժագա իթմ օլունմուշ տուր :

(Թագաղաթը լազըմէի իճրա իշին մէ-
մուրիկէթի մախսուս իւշ ճանիսի Պաղը
Ալիտէն Էթիլիլէ վիլաթիլի ճէլիլիսիլէ իր-
ապ ալաբուլան Կիսիլ Էֆէնիսի հաղըթիլ-
լի թարաֆընտան կիստիլիլէն բարթթօ-
նուն սուրէթիլի տիրո) :
Էճանիպին իւղաթըլլա պիր միւտ-
տէթտէն պէրու իյգաթը, թէրթիլպ վէ
թէլիկէ իսիլմէթտէ օլան Պուլլարիս-
թան իլիթիլլալըն 1876 սէնէեի միլա-
տիկէսի Բուսի մայիս իպթիտասընտա
հէր թարաֆտան պիրտէն զուհուրա
կէլմէսի իշին, մէվագիլի միւթէտուտի-
տէտէ պուլունան գօմէթէրէր էրպապը-
նա մալիւմաթը գաթիկէ վէրիլտիլի, վէ
Յիլիպէ սանճաղը գուրաթընտան օլուպ,
պէօնիւք պաղապըն տամիլինտէ պու-
լունան Ալլրաթ Ալան վէ Օթլուգ քէօյ,
վէ Բէրսիլին, վէ Տէրպէնտ քէօնիւ կի-
պի մաճէլէրտէ տալի քէօնիւն էթ-
րաֆըլլա ճիլարընա իսթիճիքեամ եա-
բըլմագ, վէ Էշգըբ վէ ճէպիսնէ նագլ

վէ հըֆգ իտիլմէք կիպի աճիլալէ ինճի-
մագ իտիլտիկի, վէ տէֆաթէն իսթիլթ-
լալ քէյֆիկէթէ սէպէպ օլունմագ ի-
շին կէլիպ կէլէն Միւսլիման Էօլճու-
լարըն քէօյլէրէ ուղրատըլմամաթ ու-
սուլ իթթիլալ օլունտուղու Բաղարճը-
հիւքիւմէթիկէն աքս իտէրէք, քէյֆի-
կէթ տէրհալ Յիլիպէտէ պիրիլիլմէսի
ճիճէթլէ, պիր թարաֆտան զապթիկէ
զապթընտան Աճմէտ վէ Նէճիպ ա-
ղալար թագաթըն մաստէ իւշ, միւթէ-
ճաթըլարըն տէրտէսթի իշին Ալլրաթ
Ալանա տօղրու իգամ օլունտուղու մի-
սիլիւ, պիր թարաֆտան տա Յիլիպէ
միւթէսարըլթ սապըգը բաշա հաղ-
ըլէթէրի տէ, մաեթիլտէ պիր մըգ-
տար սիւարի իւշ Բաղարճըլա կէլիլշ,
վէ քէնտիսի տալի սէմթի մէլքիւրէ
տօղրու թէլիլիլի վէճէն աղի-
մէթ իլլէմիլ իսէ տէ, զապթիկէն զա-
պթիլէրին գօմիլթէ էրպապըն տէր-
տէսթ իթմէսի իշին, Ալլրաթ Ալանա
տօղրու հաթէքթիլէրի, իլիթիլլալ թա-
րաֆտարըլթ թարաֆընտան իսպէր
վէրիլէրէք, պուլնար տաճա սէմթի
մագսուտէ վասըլ օլունագըլըն Էօլ իւ-
ղէրինտէք իսթիլիկէն քէօյլէրինտէն
թագիլթ սիւրալ թագիլթէն ալընտըրդ
Միւսլիմանըլարտան տէլալէթ իթմէ-
եկէր տէ ումուճէն գաթիլ օլունմուշ
տուր :

Մէնտէ պիհուտէ ինտա իթմէ, թէս-
լիմ օլ տիկէրէք, միւմսիլէյ Աճմէտ
աղա իւղէրինէ հիւճուս իսթիլիկէ ճի-
հէթլէ, օ տալի թալիլի Նէֆի իշին
մուգուպէլէնէ իպթիլտար իւշ, պիր գաշ
ատէմ ճէրհ իտէրէք, մաեթիլլէ ֆի-
րար վէ ալտէթ, վէ Նէճիպ աղա տա-
լի պի սյին տիկէր թարաֆտա ուղրա-
տըլը թագիլիպէն գուրթուլարագ,
սէմթի սէլալէթէ մուվասըլթ իլլէմիլ,
վէ օլ վագըլթ միւթէսարըլթ սապըգ-
բաշա հաղըթիլէրտէ հէր Նէ գատար
Օթլուգ քէօյիւ սէմթիլէն տօղրու չըգ-
մագ իսթիլիլ իսէտէ, իշին վէլալմէթ
վէ ճէսամէթիկէն անլաեարագ, տէօ-
նիւպ թէտապիրի իճապիկէն իճրա-
սընա միւսպատէթ իլլէմիլ տիր :

Պիլաննէն ալէյ, իշպու իլիթիլլալըն
հէր Նէ գատար մայիս էվալիլինտէ իյ-
գաթ մուգարըր վէ մէվուտ իտէտէ,
իշին իսպէր ալընըշ, թէսրիլ զու-
հուրին իսթիլլալ միլլէթիլինտէն, վէ
թէլիլիլի հալլինտէ քէնտիլէրինճէ մա-
ղարաթ մէլճուգ օլունագընտան, հէ-
ման իլան վէ իյգաթը իստուլմէթ լա-
ղըմ կէլմէքլէ, օ աղալըգ զիլք օլու-
նան Բաղարճըգ գաղաթը տալիլինտէ,
քի Էօլարտա վէ քիլիլէք քէօյլէրտէ
զիլքուր ու Էնաա վէ բիլ ու պէրնա-
նըն գաթիլ ու իտաթնա, վէ թէլիլլալ
թագըլըն թագիլիպիկէն, վէ պօղաղ-
լարտա վէ տէրպէնտէրտէ օլան ալա-
շապ քէօթրիլլէրին իճրաղընա, վէ օ
ճիլարտա վէ Գըլ տէրպէնտիլլէ Թիլը
տէրպէնտի իւղէրինտէք մուճաֆաղա
գալէալարըն իշալիկէ, վէ իշլէրին-

տէքի պիր գաշ միւսթաճըղ զապթիլ-
իկէ Նէֆէրլէրինտէն ֆիլար իտէմէեկէ-
լէրին իթլաֆընա, վէ հաթթա Պէ-
լուպ օլունտուղուտա օլուպ, թէս-
լիմ օլունտան տաթիլլէրին թագիլիկէ
պէրապէր էթրաֆընա, վէ բօսթա արա-
պալարը մէվիլիլլէրին թուլուլտու-
լունմաթընա վէ հիւքիւմէթ թարաֆըն-
տան մանտուպ միւտիլ վէ քեաթիլպ-
լէրտէն էլէ կէլիլտիլլէրին գաթիլի-
տէն պաղա հարէմէրինին վէ մասու-
մէ քէրիլմէսինին ալէնէն իտաթնա, վէ
զիլքի միւսթաճէն իսէ տէ, վագըսի
թէմալիլլէ իսպէր վիլմէկի իլթիլլալ
իլլէթիլիմ ճիճէթլէ, մագաթը աֆիլ
օլունագըլմա իլթիլլալէն պէտան ի-
տէրիմ քի, մասուլ գըլքն իտաթն-
տան սօնրա, ֆէրճիկէ քէսէրէք, պի-
լէլիլ տէեու իսթիլալէ պաշլաթըլ-
լարը էթրաֆ քէօյլէրինտէն իսպէր
ալընմաթ իւղէրինէ, օ ճիլարտա պու-
լունան վէ իստուսիլլէ միլիթիլիլթ օ-
լուպ տա, աղլըգ օլան Միւսլիման
քէօյլէրինտէն թէրքի տար ու մալ իլէ
թալիլիսի Նէֆի շիլթալ օլունտուգճա,
Թիլիլիլլալար թարաֆընտան մալարը
եաղմա վէ իստիլլէրի իճրագ օլունմա-
եա պաշլաթըլ, վէ ալիլլէրին քէնտի
ճըգ վէ Յիլիպէ վէ սայիր ճէսիմ
Միլիման քէօյլէրինէ ճան ալթանլար
կէօրիլլալէք, Բալալ պէյիլինտէ պիր
աղլիմ հէեեճան հասըլ օլուպ, քիւ-
շիւք պէօյիլէ սիլալա սարըլմաեա
մէճպուր օլարագ, պիր եանտան տա
օ միսիլիլ թագիլիկէ ուղրաեան Միւս-
լիման քէօյիլլէրի թալիլի իշին թա-
րաֆ թարաֆ Միւսլիման քէօյիլլէրի-
նի թօղրաեարագ, իմտաա իշինիլլ-
լէր իքէն, պիր թարաֆտան տալի ա-
սաքլրի շաճանէ կէլմէքլէ, ալթիլտէ
պէտան օլունաճաղը վէճ իլէ իւլ
համաթէսիլին նայիլէի իլթիլլալ մու-
վաֆթագ օլունմուշ տուր :

Բուլսայի Էշգըբտան Պէթօլլէրին
Օրհանիկէ թարաֆըլընտա ասաքլրի
զապթիլլէ վէ մուալինէ թարաֆընտան
բուսուեա թուլուլարագ, իլթաֆ ի-
տիլիլի սթրատա, իւղէրինտէ չըգան
էվալը ֆէստալիկէտէն պիրիլինտէ,
բուլսայի ֆէստալէտէն միլլէքէպ օ-
լարագ, իլթիլլալտան էվալլէն թէլէք-
քիլ իլթիլլ օլան պիր մէլլիլին ճիլմ-
լէյի միլլալէրաթը միլլէտէրիլ օլուպ,
պուլնաա իլթիլլալըն մայիս իպթիլտա-
սընտա ումուճէն իյգաթի վէ Տէրպէնտ
վէ սօղաղըլար ճիլարընտա օլան վէ քէն-
տիլլէրինճէ իյգաթընտա մաճըլը վէ
մագաթըլթ միլլալա իտիլին իրիս-
թիկէն քէօյլլէրինին տալի, պիլ
ումուլ քէնտի թարաֆըլընտան իճ-
րագ վէ իսպըլընտան նիլան վէ սիւ-
պիլան վէ ալլիլ մանտալարըն Ալ-
րէթ Ալան վէ Օթլուգ քէօյիլնէ նագ-
լիլլէ հարպ վէ տարպա գատար օլան
լարըն Պօղաղըլըն զապթ ու մուճա-
ֆաղաթընա սէվգ վէ թէլիլիլ իտիլին
վաթըլարըլ մարիլիլլէ Յիլիպէն
օն ալթը վէ Բաղարճըլա օն իքի Էշգը-

տէն ալթը վիլիլլէրէք, Էշալի Էնիկէլէ
մէլլըլ իքէն ճիլարտաքի իրիլլիլան
քէօյլէրինտէն շէօյիլ կէօրիլլալիլ
կիպի, հիւճուս իսթիլլէրէք, Միւսլիման-
լարճա գաթիլ ամ վէ մալլէրինին եաղ-
մա իտիլլէսի, վէ իտիլլէնինտէ իճրա-
ղը միլլաալ իսէ տէ, օրատա ալթը
վիլլէնէք վաթըլալարը օլմաթըլընտան,
օրատը իշին քէօյլէրտէն ալթը վիլիլիլ
ատէմէր թալիլ վէ իլալմը վէ Սօֆ-
եանըն տալի օ Էօլտա ալթըլէ վուրուլ-
մաթը վէ Միւսլիման քէօյլէրինտէ քէն-
տիլլէրէ տէլալլէ վէ իլթիլլալ իտէլիլ
օլուր իսէ, անլէրին տալի չօլուգ չօ-
ճուլուլա ամլիլմանտալարը Ալլէթ Ա-
լան վէ Օթլուգ քէօյիլնէ կէօնտէրիլպ,
օրատա մուճաֆաղա իլէ կէնճ վէ իլէ
եարալարը իլթիլլալ թէլլալարու իսթի-
ճէեք գատար պիր պաղա թարաֆտա
վէ թագիլթ նէգաթիլթ թուլուլմաթը
վէ պու սուրէթլէ իլթիլլալ մէյիլ
վէ մուվաֆթագալթ կէօթիլլալ իլլէրին
էվալտ ու աեալըլլա մաէն ճիլմէսի
գաթիլ ու իտալ վէ իստիլլէրի իճրագ
վէ մալլէրի եաղմա օլունմաթը միլլ-
թէճատէն գարալալարըլարագ, սիւ-
վալ վէ ճէվալ Էօլունտա եաղըլան
վարագանն սիլիլ ու մուլ Էճ Էճ
հարէքթիլթ տըգաթթ վէ միւսաթաթ
օլունմագ իշին սուրու միւթէտաթի-
տէսի իճապ իտէն բուլսաեա կէօնտէ-
րիլլալ վէ վաղ իլ իմալ օլանլարըն հէր
պիրի մէմուրիկէթ սալիլ օլունտու,
եանի պուլնարտան քիլիլիլ ասքէրի
գօմանտանը վէ քիլիլ իտաթիլի տալիլ-
լի վէ քիլիլ ումուրու Էճնէպիկէ վէ
քիլիլ ումուրու ալլիկէ մէմուրու վէ
քիլիլ մուճիլմաթը նագիլէ վէ քիլիլ
էվալտէ վէ Էշալ վէ քիլիլ էրպաղը աս-
քէրիկէ, վէլաալը հէր պիրիլ պիրէր
լարմէթ սալիլ օլունտուլարը եաղըլ-
մըլ իսէ տէ, նէ չարէ քի, իլ տաճա
էվալլէնէ հիւքիւմէթ թարաֆընտան
իսթիլալար իլէ թագալրիկէթա իպ-
թիլտար օլունմագտան նալի, իլթիլ-
լալ վագթը մէվուտտէն պէշ ալթը
կիւն էվալլ Բէրսիլին Տէրպէնտիլ վէ
Ալլէթ Ալան վէ Օթլուգ քէօյիլ, վէ
միւթէպիլիպէն Պալագ վէ Պրաճօլլա
վէ Պրօշա թարաֆըլընտան սէրի-
լալլէրտէյի զուհուր օլունտուտան,
հէր թարաֆտան պիրտէն ալթը վիլիլ-
մէք վէ հիւճուս օլունմագ սուրէթլէրի
վուլուա կէլմէմիլ, վէ պուլնարըն թագ-
միլմաթը հիւքիւմէթլէր թարաֆընտան
վէ պիլլունմաթէճալիլ Միւսլիմէ ճանի-
պիլտէն անլը լալը իւղէրին լա ալթը
թալիլալ պիլ ումուլ Էնֆաթ վէ էվալլը
Էշալիլ մուճաֆաղա իլլան ալթը ճէլ-
պի վէ տալիլ Միւսլիման կէօնտէլիլ-
լէրինտէն վէ մէմէքթիլ իսպըլընտան
գօլարըլթիլլալ իլէ կիլէլէրի սապաճ-
լարա գատար շէճ վէ գատալաթ վէ
գատը կիլլալըն պէրլէթիլլալ միւթիլլէ-
նէ իսթիլտար օլունմուշ օլունտուտան
նալի, սայիր իլթիլլալ տէ պու աղալ-
տա օլունտուլըն իտալիլլէ ֆիլիլէ կիլէ-

տէն, ալտաթմադտա օլանլարա, վէ ալտանմագ իսթէյնէրէ, «աւանակ» տիմէյիպ, իլլա, պու իթիգա տարը վէ իտտաալարը իչին, «աւանակլըգ» տըր աէմիլիդ տիր քի, պիլիմնադըշմըզ իլէ չօգլարըն անլամագ իսթէտիլինտէ, վէ մանէալար վիրտիլինտէ, տաղլար գա- տար ֆարգ վար տըր:

Բէճա իտերիդ քեամիլ վէ ազըլլը դաթլարա, թէքրարէն օգուսուլար պէնտլէրմիլի, պիլ էօյլէ տիւշմէնլէ- րիմիլին սէօյլէտիլին կիպի,

1. Ումուժ միլլէթէ, աւանակ, տէ- մէմիլիդ տիր:

2. Մէզքիւր պէնտլէրմիլի օգու- եանլարա, աւանակ, տէմէմիլիդ տիր:

3. Վէ քեաֆֆէի ինանանլարա, աւա- նակ, տէմէմիլիդ տիր. իլլա, «ԻՆԱՆ- ՄԱԳԻԼԴԻ ԱՆԱՆԱԳԻԼԴԻ ՏԸՐ» տէմիլիդ տիր: Պիր աւամա, «Խըրրադըն» տի- մէք իլէ, «պու եաթուղըն խըրրադը- տըր» տիմէքլիքտէ, բէք չօգ ֆարգ- օլտուղու կիպի, «պուսնա ինանան աւա- նակ տըր» տիմէք պաղա տըր, «պու- նա ինանանադլըգ աւանակլըգ տըր» տի- մէք տէ պաղա տըր, վէ հէրքէս պի- լիք քի, պէյնէնաա աւանակլըգ տի- մէք, «աւթթա աճմաճլըգ տիմէք տիր: Վէ հաթթա, մէզքիւր պէնտլէրի- միլիդ, եիլգտէ պիր քիլինին, ալա ինանանադլըգ տախի իղըր իլլէմի- շիլ տիր. տիմէք տիր քի, աշիքեար կէօրլինմէքտէ տիր, վէ զաղթթադ մէյտանտա տըր քի, պիլ հիլ պիր վա- գըթտա, ումուժ միլլէթէ, ումուժ օ- գուսուլարա, վէ ումուժ ինանանլարա, ալա աւանակ տիմէքտէ պաղա, աւանակլըգ տախի տիմէյիպ, իլի ա- երմըշմըգ տըր, վէ քեաֆֆէյի ազըլ- լը աւամալար, քէնտիլէրի ինանանա թարաֆտա թուլթարագ, պիլգէ հէմիլի- քեար պուլունմադտա տըրլար:

Ումուրը քի, պու գաւարճըգ իլ- զաճաթտա, քեաֆֆէյի էհիլ ինաաֆ վէ էհիլ տիգաթլար իլլա վէ մէմուսն օլարագ, պիր թագըմ ճահիլ աւամալ- արն, պիր գալ միլլէթէի կալանճը- լարա ալտանարագ, օն ալթընէն տիր միլլէթէ պիլլէրճէ խըտմէթլէր իթմիլ օլան Մանղուսէյ վէ ֆանտսեանա գար- շը նանքէօրլիւք վէ հագարթթ իտէն- լէրի աեղպաեանագլար տըր:

Պու պալտէ պու կիւնքի Գուրիէտէ օգուսնա պիր պէնտի քէմալի մէմու- նիէթ, թէշէքքիւր վէ իթիլիսար իլէ զլըրտէ պէեան իտերիլ:

«Ճիւմա իրթէսի կիւնիւնիւնիսթիլի- տէ, Գալգաթաաա իսեան գուսուր իթմիլ օլտուղու հալաթիսի թաաթիլգէ միւսթիւմ տըր տիմէքէ հագըղմըզ վար իտի Մանղուսէյի էֆքեար, մէզ- քիւր իսեանն կիւնիւնէ շաեան նագ- լիէթթիլի զալթթ սէրթ լիսանլա իթ- միլ տիր. վէ պուսնա պիր տէրէճէեք գաաար հագըղ վար տըր. զիրա միլ- էթտալարընըն, ապսլիլի աշիքեար օլան պիր հալաթիսի իլիտէրէք չօ- ճուգ կիպի սէվլիսթիլէրի կէօրէ- րէք, միլլէթլիք թէքպալիլինն թօ- գուսուլար տըր:

«Միլլէթին ֆիւրուսնէյ թագըմըն- տան ԿՈ գաաար իրմէնիլը Մանղուսէ- նին մաթպաաթնա կիտէրէք, միւսէլ- լիթիլի տէօյմէք իսթէմիլլէր իսէ տէ, զալթթիլլէր միւսաթիլլէր իտէրէք իլլին էօնիւնիւն ալմըշլար տըր:

«Պէյլէ տաղ կիպի պէյլիւք պիր եա- լանը հալալիէ եուլթաուրմաեա գալ- գըշան օլ Իքի էրմէնի զաղթթաթնա նէ՞ տիւնէլիմ»:

ՄԻԻԺՏԷ ՎԵՐԵՍԱԼԷԹ

Պիր այտան պէրու, Վեհ. Կաթուղի- կու հագըրթթլէրի իլլին, Սիպիլէ կէօն- տէրիլլէ տիր, վէ եալթա, սօնրաաան ճէգաաթ տէրէճէ՞ի թէնղիլ իտիլէրէք, եալընըգ մահպուսիլիէթինէ հիւքմ օ- լունարագ իգթիլի կալիլլէ տիր, տէյի իճաա իտիլին պիր էտէպիլիգէ վէ սըրֆ իրթիլիքեապ եալանընը, պիլ պիտ տէ- ֆաթ ճէրհ իթտիքտէն պաղա, սա- յիր զաղթթալար տախի ճէրհ իթմիլ- լէր, վէ հաթթա, պիլղաթ Կաթուղի- կու հագըրթթլէրիլլէ, Բէթըրպուրկտա մուգիժ տէվլէթի Ալիէն սէֆիլի տէվ- լէթլու Գապուլի փաշա հագըրթթլէրի թարաֆթնաա, ալը օլմաաթըղնա տա- յիր, Բաթրիլիսանէյ վէ Պապը Ալի- են թէլլէրաֆլար կէմիլլէ Իքէն, մէզ- քիւր եալանը իճաա իտէրէք, բարա գաղանմագտա օլան արսըղլար, պուսն- լարա տախի մանէալար վիրէրէք, վէ հէր հալաթ սահիլ տիր, էլպէթթէ պիր շէյ վար տըր (բան մը կայ) տէյերէք, տալիմա իսալըք ալտաթմադլըգ ու- թանմաեարագ տէվամ ու իգտամա, ճիւրաթ իլլէմիլլէր տիր, Հալ պու քի, մուսիլիէրէն, մէզքիւր հալաթիսին քեալիլին եալան օլմաաթըն թաաթիլ- լիթիլ, վէ քեալիլին էմիլիէթէ շալեան պաղա իսալթլէրի ալընտըգտան պաղ- գա, Բաթրիլիսանէ թարաֆթնաա ալ- տըղմըգ իսալթլէր կէօրէ, տէվլէթլու Գապուլի բաշա հագըրթթլէրի թարա- ֆթնաա, ճիւմա իրթէսի կիւնիւն, Պա- պը Ալիէն քէշիտէ իտիլիլ օլան պիր թէլլէրաֆլար տախի, ալա ալը վէ էսաթ օլմաաթը անլալըմըշ տըր:

Արթըգ պարի պուսնա սօնրա, շու- եալանը իճաա իտէնլէր, վէ ինանագ իսթէյնէք իտտաա իլլէյնէլէր, միլ- լէթթիլլին ազըլլը վէ քեալիլ գըս- մընտան, վէ ալլէլիսուսն պիլղտէն ու- թանմաեալար մը, եօգսա, արսըղլըգ իտէրէք, պուսնա սօնրա տախի իս- րար իլլէյնէքլէր մի:

Մէզքիւր թէլլէրաֆ, Գապուլի բա- շա հագըրթթլէրիլլէ, Թիլլիստէ մուգիժ տէվլէթի Ալիէն գօսուլար պէյի թարա- ֆթնաա շէքիլլէր օլուպ, վէ հաթթա, մէյտանտա հիլ պիր վագա պուլուն- մաեալ, ֆաղաթ, իսալի վագըթտան պէրու, Բուսիա տէվլէթի թարաֆթն- տան, միլլէթիլի մէքթէպլէրինն տա- խի թահթը նէգարթթէ ալըմաաթ մաա- տէնիլտէն տալեք, Վեհալիսու կաթու- ղիկու հագըրթթլէրիլլէ մահղուսիլլէ- թի տէրքեար օլմաաթլա, մուսիլի- րէն, Վահալմա եպիսկոպոսուն տախի, Պաաարագ վագթթիլլէ, ուսուլի գա- տիմէտէն օլտուղու իլղրէ, էվլէլա Բուսիա իմէրթթթթու հագըրթթլէրի իս- միլի, վէ պաաէհու Վեհալիսու հագ- րթթլէրինն իսմիլի զիքը իտէճէք ի- քէն, մուղալիլի օլարագ, էվլէլ Վե- հալիսուն իսմիլի, վէ պաաէհու իմ- րէրթթթթու իսմիլի զիքը իթմիլլէրաու- ղունտան, պու ճիլլէթտէն տալեք, պիր նէվի պիւրուսթիլ հուսուլէ կէլ- տիլի անլալըլըք տախի, իլար գը- լընմըշ տըր:

Պու տալաեք պէյլլէն, գաղանմըշ օլտուղուսուլու, քէմալ իթթիլիսար ի- թէքքէպալլէր իլլէ, պու գաաարճըգ ի- շարտէն սօնրա, կէլլիմ շիմաի, տի- կէր, վէ տահա պիլլիլէք, վէ ալաա աու- լը վէ էսաթ օլմաեան եալան:

Մաաամը թիլլիլտէն, Բէթըր- պուրկա, Գապուլի բաշա հագըրթթլէ- րինն թէլլէրաֆ շէքիլլէրէք, կաթուղի- կու մաաթիլի հագըրթնաա մալիլմաթթ

լաղըմէ վիրիլիլ տիր, վէ մաաամը, Գապուլի բաշա հագըրթթլէրի տախի, մէզքիւր թէլլէրաֆ պու թարաֆա թէպլիլ իթմիլ տիր, էկէր, Գալգա- սիսուս, կիւնա փուղու պուլմուշ օլան իթթիլլալ վէ մուհարթէպէնին, զէրթ գաաար ալը օլմուշ օլաա իտի, պը- րագալըմ շիմաիլլէ գաաար Պապը Ալի- յէ վէ սէֆարթթլիսանլէրէ գըրգար քէրթ իսալթի կէլլէպիլին լապիւտա օլմաաթը, հիլ տէյիլ իսէ, օ միւնա- սէպէթլէ տախի, ճիւլիլիլ օլտուսն պիր շէյ իլար իտիլիլ իտի, հալ պու քի հիլ էօյլէ պիր հալաթիսի եօգ տուր, վէ նաալը քի, պիր գալ կիւնտէն պէ- րու իտտաա իթմէքտէյիլ, եիլնէ իտ- տաա իտէրիլ քի, մէզքիւր հալաթիսի, պիւսպիլլիլ եալան տըր:

Սօնրա պու հալաթիսին, ալա վէ ալա ինանըլը պիր շէյ օլմաեալ, իլ- լա, եալընըգ բարա գաղանմագ իրթի- քեալիլլէ իճաա իտիլիլ պիր եալան օլմաաթը իսալաթ իտէճէք, բէք չօգ իսալաթլար կէօթթլէրէք, հէրքէսի իսքեալ իտէճէկիմիլտէ, վէ կէրլի օլ վագթթ, քեաֆֆէյի տաթլարմըզըն, պիլղէ իլղաթը թէլլէքքիւր իտիլ, վէ քեաֆֆէյի տիւշմէնլէրիմիլլին տախի, իսահաթիսի ութանարագ, հիլ տէյիլ իսէ տէրուսն բարտօն, տէյնէքլէրի, կէրլի շիւրհէսիլ տիր. վէ կէրլի քէմա- լի մէմուսնիլլէթէ պէեան իտէրիլլէրի, ճիւմա իրթէսի նիւսթիլլէրիտէ, Գուրիէ տ'Օրիսան, ֆար տիւ Պօֆօր, Լէվլէթ Հէրըլա, վէ ալլէլիսու Սթանպուլնամ միլլէթէր գաղթթալար, պիլղէ հագ- ղիլլէրէք, ալը օլմաաթըն պիլտիրմիլ- լէր տիր, վէ պուսնարտանտա պաղա, կէրլի, իլիթթիլիլիլ կէօրէ, պու կիւն մէզքիւր հալաթիսի իճաա վէ նէշը իտէն միլլէթթիլլէր զաղթթալար տախի, եալան օլտուղուն եաղաճագ- լար տըր, պու ճիլլէր իլէ տախի, շիմ- տի եալընըգ շունա պիր էն գուլլէթ- լի իսալաթ իսալթի վիրիլիլ, վէ ու- մարըգ քի պու իսալաթտա, հէր ազըլ- լը աւամա իլլին, քեաֆֆի պիլլէ սաե- լաճագ տըր, եանի, շէօյլէ քի, նաալը քի ճիւմաա իրթէսի կիւնիւն, Պէյօլլու միլլէթաաթթըրըղնտա, մէճլիս հու- ղուրուստա տախի պիլտիրմիլիլ տիր, պու Գալգաթիս իթթիլլալընը եաղան- լար, էն պիլլիլ գուլլէթթլէրին պիր նօթթաա վիրմիլլէր տիր, վէ զէվալլը էհալիտէ, մէզքիւր նօթթաա էհէմ- միլլէթ վիրէրէք ալաանմըշ վէ ինան- մըշ տըր: Մէզքիւր նօթթա, Գալգա- սիսա էեալթիլ իուլլէրնաթթթթ օլուպ, վէ Բուսիա իմէրթթթթթու հագըրթթլէրի պիրաթթիլ օլան կրան տիլգ Միլլէլ, կիւնա իսեանա գաղըշմըշ օլան էրմէ- նիլլէրէ, Կիւրճիլլէրէ, վէ Ջէրքէպլէրէ, վէ սայիր թալիլլէրէ, պալ գօման- տան օլմուշ լիլլէ, վէ պիրաթթիլլէրէ գաղըշ, քէլիլ իլլալի իսեան իթմիլ ի- միլ, վէ Բուսիա օլտուղուսուլա ճէնքլէ- շէրէք եէնմիլլ իմիլ, վէ զալիլիլիլ, վէ զալիլիլիլ:

Հալ պու քի, Հալլալ, վէ սայիր միլլէթտէն օլուպտա, զաղթթալար օ- գուսնա զալթլար, տաթլար, վէ տէլ- լէնլէր, հըրս ու զարաղը, հիլ տէյիլ իսէ, եալընըգ պիր տագըգա իլլին պիր թարաֆ իտէրէք, շու սէօյլէեքէկի- միլլէ, րէճա իտէրիլ, տիլգաթ իտի- նիլ, միւշարիլլէյ, Կրան տիլք հագ- րթթլէրի, էօյլէ պիր սէքէն պլին քի- շիլտէն միւրթթթթթպ օլան իթթիլլալ օլ- տուղունտա պաղընտա պուլունաաթը շէօյլէ տուրուսն, իքիլ այտան պէրու, Գալգաթիս, վէ հաթթա Բուսիա թօք-

րաղընտա պիլլէ տէյիլտիր. (1) միւշարի- լէյն պուսնա իքիլ այ գաաար էվլէլ, ֆարիսէ կիթմիլ տիր, րէյիսի ճիւմ- հուրիլլէթ մարէշալ Մագ-Մահսն հագ- րթթլէրիլլէ կէօրլէլլալ տիր, վէ Փա- րիսին Պուլլիսեք նամ օլմանընտա իճրա իտիլլէճէք օլան աաթէր կէլլիլտիլտէ հա- ղըր պուլունմագլըգ տալլէթ իտիլ- միլ տիր. վէ պու հալաթիսիլ, թէ- լէրաֆլար իլէ ալընաաթ, օլ վագթթ քի զաղթթալարտա օգուսուղու կիպի, հաթթա Մանղուսէմիլլին, յուսնիս Յ տէ չըգարըլան 3149 նիւմէրօլու նիւսթէ- սինտէ, թէլլէրաֆլար սըրաթնտա, շու աթիլտէքի սուրթթա, տէրճ իտիլիլ տիր, իսթէնէն արաեալ պուլուպ, պիլղաթ կէօլլէրի իլէ կէօրէպիլլը:

Իլլէ Էպիլլէր

«ՅՐԱՆՍՈՒ»

«Փարիս, 14 յուլիս»

«Բուսիա կրան տիլգաթ Միլլէլ հագըրթթ- լէրի, եալըն Պուլլիսեք օլմանընտա աալէր կէլլիլտիլտէ հագըր պուլունուպ, աղալարը էմէլ միլլէթէլլէճիլլէն, հարթթ իտէճէք տիր»:

Իլլէ պու թէլլէրաֆ օգուսնալար, «պու թէլլէրաֆ էլլի կիւնիլլէք պիր շէյ տիր, չօք իլլիլմալ տըր քի, միւշարի- լէյն հագըրթթլէրի, պիր գալ կիւն սօն- րա, էմստէն կէրի տէօմիլլէ, վէ քէնտի մահէլլի օլան Գալգաթիսաա կիթմիլ, վէ պաաէհու պու իթթիլլալ վուգու պուլմուշ տուր» տէյի տիւշիլլէրիլլէր, վէ պու տա վագաա իլլիլմալին իսա- րիլլէտէ տէյիլ տիր, լաքին, էօյլէ տէ տէյիլ տիր, շիւնքի, միւշարիլլէյն հա- լէա Ալմանեաա, Պաաէն շէլլիլտէ, քէնտի զէվլէպիլլէ ֆալիլաաթ սէրա- երնտա միւսաթիլ պուլունմագտա տըր- հաթթա, զաղթթալարտա, կէլլէն հաֆ- թա թէլլէրաֆլարընտա, ալաֆրանիկ յուլիս 15 տէ, եանի, պուսնա թամ- օն պէշ կիւն էվլէլ, շէլլիլ մէզքիւր- տէ, Բուսիա իմէրթթթթու հագըրթթ- լէրի, օրաեա կիթմիլ օլտուղունտան, անընա կէօրլէլլալ, պիրիլլէթ թաաթ իթմիլ, վէ շալ էլմիլ տիր, վէ պաաէ- հու իմէրթթթթթ հագըրթթլէրի, վէտա- լալարագ պըրագալ կիթմիլ տիր:

Պու եալան, վէ պու գալլուգըն- եալան իսէ, սէքիլ կիւնտէն պէրու, միլլէթթիլլէր ալթիլաթ իթմիլտէ տիր, վէ պուսնա նէշը իտէն եալանճը զաղթ- թալար իսէ, մէզքիւր արաթթիլ կիւնա, Օտէսաաաաա կէլլէն եօլճուլարտան ալա- րագ եաղաթթլարընը իղըր իթմիլլէր տիր, տիմէք տիր քի, հիլ տէյիլ իսէ եէտի սէքիլ կիւն տախի, մէզքուսն ուլտուրուլմուշ օլան եօլճուլար, վէ եա- խաա մէքթթալար իլլին իլթիլլալ իտէ- ճէկիլտէն, աշիքեար անլալըլը քի, մէզքիւր հալաթիսի սըրֆ եալան տըր շիւնքի, իթթիլլալ օլտուղունտան ալա- շընտա պուլունմուշ տուր, տէյի իլան իթթիլլէրի Կրան տիլք Միլլէլ հագ- րթթլէրի, օ տէտիլլէրի վագթթաա, հէմ Գալգաթիսաա տէյիլ իտի, վէ հէմ տէ օլաաթ իտի:

Պու իսալաթ տախի իսալը օգուսուղու- տան վէ պիլտիլլէր սօնրա, էկէր եի- նէ, մէզքիւր եալանա, զէրթ գաաար ինսնըր իսէ, պիլ արթըգ պաղա տիլը-

(1) Էկէր վագթթիլլալ օլաա, վէ Էկէր իլ- թիլաա կէօրլէք, զաղթթթալար գաղթթու- րաաթ, չօք միլլալլէր պուլապիլլէրիլլէր Լու- քին պաղա պիր իսալաթ տահա իսթէյն իլլին, ալաֆրանիկ յուլիս 15 տէ չըգարըլան Սթանպուլ նամ զաղթթաաթիլ, շու Սթան- շալաա թէլլէրաֆլար օգուսալիլլէր իլլէ շէօյլէ եաղաթթլար տըր:

«ՅՐԱՆՍՈՒ»

«Փարիս, յուլիս 3»

«Կրան տիլք Միլլէլ պուլաաա վաթը օլ- տու»:

լիւ պիր մանէս միլիոնէնէն իմիջանքն, ածէպա, պու կիւնէրտէ, հալմանն իշինտէ, եւնի պիր նէվի, աղբլա տա- յիր խաթալըզ գուհուր խտէրէք, միլ- լէթիմիլին ճահիլ թագըմարընը մուր- մագտա՛մը տըր, տէյի շուբհէ իթմէք- լիկէ, մէճպուր օլաճաղըզ :

ՍԻԼԻՍԹՐԵՏԷՆ ՄԷՔԹՈՒՊ

Միլիտրէ 3 յուլիս 76

Դանուբեան գաւառի աղգայնոց նիւթական ու բարոյական վիճակը

Մի քանի տարի առաջ սոյն գաւառի աղ- գայնոց վիճակի վերայ պատուական լրագ- րող միջոցաւ բաւական խօսած ենք. այժմ կուզենք վերստին նկատարել այն պարա- քանները որոնք մեր խորհրդածութեան առարկայ եղած էին. եւ տեսնել թէ ինչ փոփոխութիւններ կրել են իրենց բա- րոյական նիւթական ու քաղաքական կա- ցութիւնը՝ զոր ամենայն դարը կը պահանջէ Պատմութիւնը կը ցուցնէ թէ այն ժողո- վուրդները որոնք մտաւորական ու նիւ- թական կեանքի պայմաններու ուշադիր ե- դած չեն. հետզհետէ նուազեր կործան- ուեր են իսպառ անհետացեր են Դարուս արդի ոգւոյն լաւ տեղեակ եղող մէկը՝ կըր- նայ ուրանալ. թէ այն ժողովուրդներէն մէկն ալ մեր աղգը եղած չ'է այսօր. որ թէպէտ դեռ ոչ բոլորովին անհետացած. բայց նուազած ու զրեթէ կործանած ը- լալով անհետանալու վիճակը հասած է :

Արդարեւ ծանր միանգամայն ցաւալի է մեր խօսողութեանը. սակայն բացէ ի- բաց ճշմարտութիւն մ'է սա. խաւարի հա- մար լոյս է ըսել իմաստակութիւն է. ինք- ղինքն խաւար ըսել է. մեր վերջերը որ բո- ռեման աստիճանը հասած է, ծածկելով չի կրնար բուժիլ, այլ պէտք է դարմանել. դարման մը որ եթէ դեռ ուղղակի չ'ա- թող մարմինը սխալ փոխանայ ու անհետա- նայ եթէ մեր ստղան ալ ներկային հա- մաստատանալով դիմը մը ունենայ, քանզի մեր ներկան մտաւորական, նիւթական ու ֆիզիկական պայմաններէ գուրկ է Սա- տի ով որ զգացում ունի և ով որ ազդէն սպազան իւր խորհրդածութեանց նիւթ- րած է պարտաւոր է իւր խորհուրդը և փաստերը հասարակութեան դատողու- թեան յարմարելով սպասել նորա օրջանը. Եւ ահա մենք ալ սոյն համոզմամբ և դի- տաւորութեամբ երբեմն գրկէ ձեռք կառ- նուր ճշմարտութիւնը խօսելու թէպէտ որչափ ալ դժուար ըլլայ և դառն Սիսի- քըն ըսել կուզենք թէ մինչև որ դատաւա- րակութեան յեղափոխութեամբ մը մեր բարոյական, նիւթական ու ֆիզիկական կեանքը չի վերադարձուի, ոչ միայն քաղա- քակրթեալ աղգայն ինչ մոտեցող իրեր մարդ սխալ չ'կարենանք արել, այլ և բարոյական ու նիւթական տարաւ աղ- գը, քաղաքակրթութեան հեղեղէ սխալ հայածութիւն, ու հայածութիւն մինչև ո՛ր սխալ կարենանք երթալ, ընթերցողաց կը թողու՛մ հետեւնին :

Մասնաւորելով մեր խօսքը կրնանք, ու- րիշ գաւառի աղգայնոց վիճակը ինչ կեր- պով որ կը ներկայանայ մեր տեսութեան առաջ, նոյնը կամ աւելի ևս յուսահատու- կան է սոյն գաւառի զանազան քաղաքնե- րու մէջ դանդաղ հայոց վիճակն ալ երեւոյ ընտանեկան եղած անտարբերութեանը ճշմա- րիտ աղգայնոց մը սիրտը չ'զիմանալու չափ աղգային ընտանեկան՝ քաղաքական՝ բարո- յական և ուսումնական ընթացքն տխուր կացութեան մը մէջ, դատարարակութեան կամ զարգացման քանք մը եւ ոչ տեղ մը կը տեսնուի որ խորհրդոց ստղտամանց անգը- լանայի առաջինն և կարեւորագոյններն են. թէպէտ ամեն հայաբնակ քաղաք չ'ենք մը կանգնած է վարժարան անուամբ, բայց եթէ ծանր չ'է ըսել նորա ըստ մեծի մա- սին անարժան են իսկ վարժարան անուան, սպանդանոցներ են, որով կրնայ հասկցուիլ թէ մեզ սիրելի են միայն և յառաջդիմու- թիւն և լուսաւորութիւնը բաւերն և ոչ թէ անոնց դուրսութիւնը. վերջապէս ոչ որ իւր պարան կը ճանչէ. ոչ որ անկեղծ սրբ- տիւ իւր աղգին օգուտը կը խորհի. այո՛, ճշմարիտ աղգասէր և իւր շահը աղգին շա-

հուն մէջ փնտռող անձինք հազուադիւ- րէ մեր մէջ. և եթէ գտնուին ալ, ո՛հ ինչ սե օրերու մէջ ծնած են նորա. Գիտելեւի սուրը պատրաստ է իրենց դիմունք վերայ : Դանուբեան գաւառի դրացի և օտար աղգերը նիւթապէս ու բարոյապէս կը յա- աջողիմեն. քանզի զարգացման կամ ի- րենց գաւառի կրթութեան համար մեծա- մեծ զոհողութիւններ կրնեն, երկրագործ- ք կը հարստանան, վաճառականք կը յառա- ջանան, արհեստաւորք կը բաղմանան, իսկ չ'այց սոցա հակապատկերը. մենք երկրա- գործ չ'ունինք հոս, քանզի գիւղացիներ չ'ունինք, մենք վաճառական չ'ունինք հոս, քանզի դրամ ու վարձ չ'ունինք. դրամա- վարձ ունենալու համար տաղանդ չ'ունինք, տաղանդ ունենալու համար ուսմունք ու դատարարակութիւն չ'ունինք, ուսմունք ու դատարարակութիւն ունենալու համար կար- գաւորեալ վարժարաններ չ'ունինք, կար- գաւորեալ վարժարաններ ունենալու հա- մար կտրուի ու փոյթ չ'ունինք, կամ ու փոյթ ունենալու համար զգացում չ'ունինք, ի մի բան յուսահատութիւն. . . . (1)

Դանուբեան գաւառի հայաբնակ քաղա- քաց այսինքն՝ Ռուսնուք, Միլիտրէ, Շուս- նու, Վառնայ, Բագրատըզ, Պապա-տաղ, Դուշա, որոնք առ նուազըն 800 հայ բն- տանիք կը պարուենակեն. թէպէտ ամեն քա- ղաք մի վարժարան ունի (միայն արական սեռի), բայց նորա արդիւնք արտադրելէ բոլորովին հեռի են քանզի միշտ փոփոխու- թեան ենթակայ են, և յարատեւ ու օրինա- լոր ընթացք չ'ունին : Դատարարակութիւն բաւը դեռ նշանակութիւն չ'ունի իրենց քով վերջին տեղեկագրութիւնէ մը կը քաղենք թէ վերջինեւ քաղաքաց վարժարաններու մէջ երկու սեռէ հազիւ 360 աշակերտք «տիրացուական» դատարարակութիւն մը կընդունին. որոց միայն 80 իգական սե- ու կը վերաբերի. հարկաւորութեան նիւթները դատարի ու տգէտ կը մեծանան իրեր վայ- րենի : Ո՛հ, ասանք ապագայի մէջ աղղու- թիւնը սխալ կայմեն. ինչ երջանիկ ապա- զայ աղգի մը հա՛մ :

Հայաստանի մէջ մեր յետադիմութեան պատճառ կը բռնենք կրած հարստահարու- թիւններին. բայց հոս ո՛չ հարստահարու- թիւն կայ, ո՛չ Գլխուր կայ, ո՛չ Աւշար և ոչ ալ յառաջդիմութեան քայլերու օտար խաղողոտներ, ուրեմն ինչ է իւրենց ողոր- մելի վիճակին պատճառը. միթէ հարցը- նել պէտք է :

Այնչա ընթերցող մի՛ դարմանար երբ կը տեսնեն 800 հայ ընտանիք կազմող գաւա- ու մը իգական սեռէ, միայն 80 աշակերտի դատարարակութիւն, որոյ մեծագոյն մասը Վառնայի կը վերաբերի և մնացորդը Շուս- նույի : Ռուսնուք որ ինքզինք գաւառա- դուր կը ներկայացնէ, որ Եւրոպոյ օտար ճաճկաստանի երթեւեկութեանց կեդրո- նատեղին է, որ շատ մը հիւպատոսներ և եւրոպացիներ իր մէջ կը պարուենակէ, հե- տեւարար ժողովրդեան մէջ լուսական կա- րող ու ձեռնհաս անձինքներ կը գտնուի, մանաւանդ մի քանի տարի առաջ աղչկանց վարժարան մը կառուցանելու համար Պատ- րիարքարանէ ժապաւինեալ տետրակ մը մուտարով տեղադր տր՛մ. Տ. Գրիգոր քա- հանայի միջոցաւ Մոսկովաքիւնէն ու Ռու- սիոյէն ի նպատակ ապագայի մէջ ըլլալը կամ հաստատուելը վարժարանի 200 օս-

(1) Մենք կը փափաքէինք որ Պոլսոյ պան- դուխը աղգայինք Եւրոպական տաճկաս- տանի մէջ դադարեալութիւն մը հաստա- տելով բարեբեր ու ընդարձակ հողերը մը- չափին. որ բողոքատմամբ Սիսիական տաճ- կաստանի, ճանապարհաց դիւրութիւն, չու- դենաւուց և երկաթուղիաց երթեւեկու- թիւն, կենաց և ընչից ապահովութիւններ կան, քան թէ ճիւղաւորութեան խորհրդ թու- նաւոր օգ ծծելով իւրենց կեանք տու- ծեն. թէպէտ այս միջոցն ալ վնասակար է. բայց ինչ օգուտ երկու չարեաց փորձա- գոյնը պէտք է ընտրել, փոխանակ Պոլսոյ ապականեալ կլիմայի տոկ իրենց պարզ ու անմեղ սրտով ապականելու և բոլորովին կորսուելու, միայն հայրենեաց ծոցը՝ այլ ուրիշ հողի մը վրայ իրենց ապրուստը հայ- թայթելով հանդիստ ու իրեն մարդ ապ- ըլի, քանի որ հայաստանի երկրագործաց վիճակը բարեբերութեան հետ հաս- ունենալէ դեռ շատ հեռի ենք :

մանեան ոսկւոյ գումար մը հաւաքեցին, մինչև ցարդ նոյն քաղաքին մէջ աղջկանց վարժարանի մը բացման լուսն առնելու բա- րեւակտութիւնը չ'ունեցանք, ըսել է թէ կամ նուիրատուները խաբած են և կամ ուրիշ մեզ անծանօթ ստիպողական պատ- ճառներ կան որ անկարելի եղած է աղչ- կանց վարժարանի բացումը. անտարակոյս մեր ըսածը ջրելու համար շատ մը քէշի թիւրիւնէն ուլմալ առարկութիւններ մէջ պիտի բերեն նորա, բայց մենք ալ առանց աւելի բացատրութիւններ տալու կըսենք թէ աղջկանց դատարարակութիւնը իրենց քով նշանակութիւն մը չ'ունենալն է, մինչ- չև ցարդ յիշեալ սեռի համար վարժարան մը չ'ունենալին, տո՛մթ, հազար ամօթ :

Աղջիկները դատարարակութիւնը կրթեալ մայրեր հասցընել. ինչ տարօրինակ բան. ուսմունք ու դիմութիւն ինչ բանի կը ծա- ուայեն իգական սեռի համար, վաճառա- կան, բժիշկ, փաստաբան պիտի ըլլան, բաւական է որ քիչ շատ կերակուր երեւ- ղիտան, կար կարեն, լուսն (երանի՛ թէ դիտած ըլլային) տան մէջ իրեն սոստու- հի և անկէ ալ գժու՛ծ ծառայեն. միթէ ա- րանց հաւասար էակներ են նորա. ինչ, կանայք միթէ ստեղծուած չ'են միայն ա- րանց ծառայելու, և իրենց այս ծառայու- թեան փոխարէն նոր «մոտա» մը, թաւշեայ դէպք մը կամ գոհարեղէն մը. . . . ո՛հ, տխուր վիճակ, նշաւակեալ սեռ :

Ահա իգական սեռը երբ այսպիս կը կրթ- թուի, կը մեծնայ ու մայր կըլլայ, բնա- կանարար նոյնպիսի սկզբնաւոր պիտի սնու- ցանէ կամ դատարարակէ իւր գաւառը, և որովհետեւ բնութեան մէջ չ'կայ օրէնք մը՝ որ չ'ունենայ իւր պարտիք իրեն դէմ դոր- ծուած յանցանքի մը համար բոլոր այս եր- կիրներուն մէջ մարդն՝ կրնէ անբարոյական ընելով, կրած է իւր գործին ընդ դիմադրո- ծութիւնը (բէպոյիս), այն է ինչն ալ ան- բարոյական եղած է : Եթէ դատարարա- կութիւնը արականին համար օգտակար և անհրաժեշտ է, ինչո՛ւ չ'ըլլայ նաև իգակա- նին համար, որ միւլեոյն արարին ձեռա- կերտն է և կենաց միւլեոյն օրինք ստեղ- ծուած :

Ուստի ոյս սկզբուն և կացութեան մէջ երբէք չ'յուսանք նիւթական ու բարոյա- կան մէկ խօսքով աղգային յառաջդիմու- թիւն. աղգի մը յառաջդիմութիւնը միայն խօսքով ու փափաքով չ'իրար ըլլալ, ամեն բան իր ընական օրէնքն ունի, աշխատող, մշակող ու ցանողը արդիւնք սպասելու ի- րաւունք ունի : Խաւարէ լոյս չի ծնիր, տը- ղ կիտուի ենէ բարոյական, նիւթական ու ֆիզիկական երջանիկ կեանք մը չ'կրնար յառաջ դալ. մենք կուզենք միշտ խաւարի մէջ մնալ, լոյսն, ուսմունքն, գիտութիւն- ներէ կը փախչինք, չենք ուզեր անոնց բա- րեւերը վայելել, քանզի զայն ձեռք ձգե- լու համար աշխատութիւն պէտք է, տե՛ճ. նուիրութիւն ու զոհեր պէտք են, այս ձիրքերը մեզնէ որչափ հեռու ըլլալը աղ- գին ներկայ վիճակը ու ամենօրեայ փոր- ձերը կը հաստատեն : Աղգի ու յառաջու- ղիմութիւնը միայն խօսքով ու փափաքով չ'ըլլար, հրաշքով չ'ըլլար, աշխատել, դոր- ծել, քաջակերել պէտք է : Եթէ կայ ուրիշ միջոց մը, թող ցոյց տան մեզ մեր գաւա- ուցի եղարք, ցուալի է նաև Հայ լրագրաց անգղայ ու չա՛մաւոր ընթացքը, որ փոխա- նակ զանազան աստիճանով տակ ապրող աղ- գայնոց վիճակը ուսումնասիրելու, ընտա- նական և հասարակական կեանքի իրողու- թիւնները հետազոտելու, և անձնական, ա- ռաջնորդական, կրօնական և թաղային վե- ճերով ժամանաւոր կը լինին և ասով կար- ծեն իրենց խաղաղութեան պարտն կա- տարած են, ասիք կը ձեռնարկ թէ խախ- գիրք ալ «միայն իրենց շահուն համար կ'աղ- խատին» հասարակութեան քանց և հանդ- ըին ծառայելով :

Հայ լրագրաց կ'ընտրեն մէջ Եւրոպական ճաճկաստանի հայոց բարոյական, նիւթա- կան և ֆիզիկական կեանքի պարագայնե- րը հետազոտող որ և է խորհրդածութիւն մը երբեք տեսնուած է. թերեւ նոցա թի- ւը կամ ինչ ինչ քաղաքներու մէջ ընտելի- անգամ չ'ը դիտուի, կարծես թէ անհարա- զատ զուակներ են նորա և կամ այնպիսի երջանիկ կացութիւն մը ունին որոց վրայ

խօսին անգամ աւելորդ կը համարեն. բո- լորովին մոռացութեան քողին տակ ծած- և կուած է Սաստիական և Մոլոտովաքիա- կան աղգայնոց վիճակը որ նոյն գաղթա- կանութեանց բեկորները կը կազմեն այժմ : Եթէ դեռ մոռացութեան մէջ մնան նորա- և եթէ նոցա արդի հակա-աղգային վիճա- կը մեր լրագրաց հետազոտութեան նիւթ չ'լինի : Նոյն բեկորներուն բոլորովին ան- հետանալը վաղահաս է : Մեր Պոլսոյ «կրա- կոտ» աղգասէնները սահմանադրական փայլուն ատենադատութեամբ և «խօսք կուզեմի» գոռումբներով, իսկ աղգային թերթերը Մարկոսի Կիրակոսի խնդիրներով, ժամանաւոր լինին. հոգ չ'է անդին աղգին բեկորները կամ մարմինը օրէ օր կը փճա- նայ, նիւթապէս ու բարոյապէս կը կործա- նի. որո՛ւ հոգ. կարծիքներ չ'են որ կը խօ- սինք, մեր բաւական տարիներէ ի վեր ան- ձամբ քննած և տեսած իրողութեանց ճշ- քորտ նկարագրին է :

Ինչ որ աղգային լրագրաց նկատմամբ ըսինք, նոյն է աղգային վարչութեան կամ պատրիարքարանի բռնած ընթացքն ալ. կարծեմ իրենց տուեալներու մէջ արձա- նագրուած չ'է Եւրոպական տաճկաստանի, Սաստիական և Մոլոտովաքիոյ Հայ-ժողո- վրդեան գոյութիւնը : Բայց այո՛, կը յի- չեմ, երբեմն պատրիարքարանի կողմանէ վերաբար ունեւէներ, կուզան, բայց հա- ւատացել թէ Եւրոպական տաճկաստանի, ոչ խրկող գիտէ, ոչ Եւրոպ. ու ոչ ընդու- նողը. քանզի ամեն հայաբնակ քաղաքաց մէջ նոցա այցելութիւնը 20—30 ըլլալով, նոյն միջոցին դիւրեւ կերակրելու համար ճաշի պատրաստութիւնն է, մի քանի պատա- րագ ծառուց և հողերաժամներ հաւաքելու պաշտօնին անդին չ'անցնիր, որոց մէջ մի այցելութիւնը նոյն ժողովրդեան 200 ան- ւայ կը նստի առանց նպատակի և հետե- ւանքի :

Պատրիարքարանը սխալ պատասխանէ թէ է՛ն ինչ ընենք, Դանուբեան գաւառի, Սաստիական և Մոլոտովաքիոյ Հայք Պատ- պատրիարքարանի միջամտութիւնը չեն ու- ղեր, այսինքն չ'են բաղձար իրենց առաջ- նորդ կամ այցելուներ ունենալ. պատրի- արքարանը այս մասին իրաւունք ունի. ճիշդ այնպէս է. բայց ինչպիս փոխա՛ր իւր միջամտութեան երբ որ և է ինչորոյ հա- մար առ ինքն ուղեւալ նախկին մը պատա- ասնն որ ընդունելու 60 փարայի յաճման- րարութիւն մ'ալ պէտք է ըլլալ, որունցի զի իւր պատասխան նախկին՝ ծախսը վճար է (1) :

Իսկ դալով առաջնորդ կամ այցելուներ չ'ընդունելին, այնչափ իրաւացի է իրենց այս առարկութիւնը, որ ինչպէս ըսինք մէջ մի այցելուի ծախսը 200 ոսկւոյ գումարի մը հասնելով ոչինչ բարոյական օգուտ մը կը քաղէ. քանզի պատրիարքարան փոխա- նակ սոյն երկրի հանգամանքը, դիւքը ու կացութիւնը ի նկատի առնելով, քիչ շատ կրթեալ ուսնալ և աղգասէր անձինք խոր- ևելու, փոխալի լիլլու ցաւէ աղատելու կամ քիչ մը ստակ շահելու համար «օլուր օլմաղ» մի կը խրի և լինի յետին կար քան զուաւրին. թողունք Սիսիական Մուլ Մուլ տուլաքիա անցած ժամանակին ոմանց ամսովալի և խաղաղական ընթացքը, ի մեծ նախատին աղգային պատուոյ և լուսաւոր- չափան եկեղեցւոյ : Ուստի կարծեմ՝ կրնանք հակընդէմ յիշեալ ժողովրդաց առաջնորդ կամ այցելուներ չ'ընդունել և պատրիար- քարանի հետ յարաբերութիւն չ'ունենալ. նուն պատճառը. ուրեմն վշտացեալ սիրտ մը անփոփել պատրիարքարանի խոհմուտ- թեան և հեռաւանութեան կը թողու՛մ :

Ուրիշ աւելով մ'ալ կը խօսինք Մոլոտովա- լաքիոյ աղգայնոց արդի հակա-աղգային և յետադիմ վիճակի վերայ :

Բ. Բ. ՀԱՄԱՄԱԾԱՆԱՆ

(1) Այս մասին չ'որհակալութեան ար- ժանի է պատրիարքարանի փոխանորդ Արթ. Տ. Յ. Միլիտրէ որ այս կողմէն պատրիար- քարան ուղղեալ գրութեան կամ հեռագրի մը երբեմն կը բարեհաճի պատասխանել :

ՍԱՆԻԿ ՂԱԶԷԹԱ

ԿԱՐԱՊԵՏ Յ. ՓԱՆՈՅԵԱՆ

Գալովատա Բէնչ Էնպիւհ-բաղաբնա

Նո. 41 Իստի խանընտա